

První litevská KNIHA

Luteránský *Catechismus*,
1547, Královec

Editor: **Martynas Mažvydas**

Kniha vznikla na zakázku
Albrechta Braniborského

PŘÍMÁ souvislost s reformací.

Konkurence Malé a Velké
Litvy

Počátek SOUVISLÉ litevské
literární tradice.

První litevská KNIHA

STRUKTURA

Titulní strana

Latinské čtyřverší

Latinská předmluva

Litevská předmluva

Slabikář

Katechismus, 5 částí:

- Desatero

- Vyznání víry (krédo)

- Otčenáš

- Svatosti

- Povinnosti stavů

Zpěvník

První litevská KNIHA

Latinské věnování *Katechismu*
Velkému Litevskému Knížectví

AD MAGNUM
DUCATVM LITVANIAE

AD MAGNUM
DUCATVM LITVANIAE

*Fausta ducum magnorum altrix, Lituania clara,
Haec mandata Dei, suscipe mente pia,
Ne te, cum dederis rationes ante tribunal
Augustum, magni iudicis ira premat.*

**Fausta ducum magnorum altrix, Lituania clara,
Haec mandata Dei, suscipe mente pia,
Ne te, cum dederis rationes ante tribunal
Augustum, magni iudicis ira premat.**

Šťastná matko velkých knížat, osvícená Litvo,
Tato slova Boží přijmi s myslí pobožnou,
Aby tě, když budeš se zodpovídat před soudem
Vysokým, velkého soudce hněv nezatížil.

První litevská KNIHA

Latinská předmluva *Katechismu*.

PASTORIBVS

ET MINISTRIS ECCLESiarUM

In Litvania gratiam et pacem

Předmluva oslovuje kněze Litevského velkoknížectví a nabádá je k aktivnější katechizaci, tzn. šíření křesťanství v Litvě.

Autorství nejisté: pravděpodobně text společně napsali rektor Královecké univerzity Friedrich Stapilus a sám Mažvydas.

I 8568

PASTORIBVS

ET MINISTRIS ECCLESIA

rum in Litvania gratiam
et pacem.

Quidam nimis arctis limitibus scripturae sacrae possessionem includunt, dum eam sola sacerdotum familia terminant, plebe interim exterminata. Pollui sacra, propbanari mysteria clamitant, et quasi magna publicis domesticisque; seditionibus fenestram aperiri, si populum admittendum censeas. His igitur cautio est, nequis in Apostolorum, Prophetarumque; sacrarium introducatur, lingua uernacula loquens. Sed haec inuria est intolerabilis. A communibus sacris arceri populum, quibus tamen abesse sine animae uitaeque; aeternae detrimento, possit nemo, quid quaso potest iniquius? Quae. n. sacra communiora, quae magis necessaria populo, quam doctrina caelestis? Haec enim sola ceu leopboros certam aeternae salutis uiam omnibus aequae praescribit, atque demonstrat. Quia enim tam plebs, quam proceres, caelesti opus habent doctrina, quae quid Deus a nobis postulet, quid nos possimus praestare, doceat, ostendatque; quae sine causa consequenda salutis sempiternae, etc. Ergo cum haec doctrina excludat neminem, haud recte quidem inra

A H

priuate

První litevská KNIHA

KNIGIELES

Pašias byla Letuūnštump jr

Szematšump.

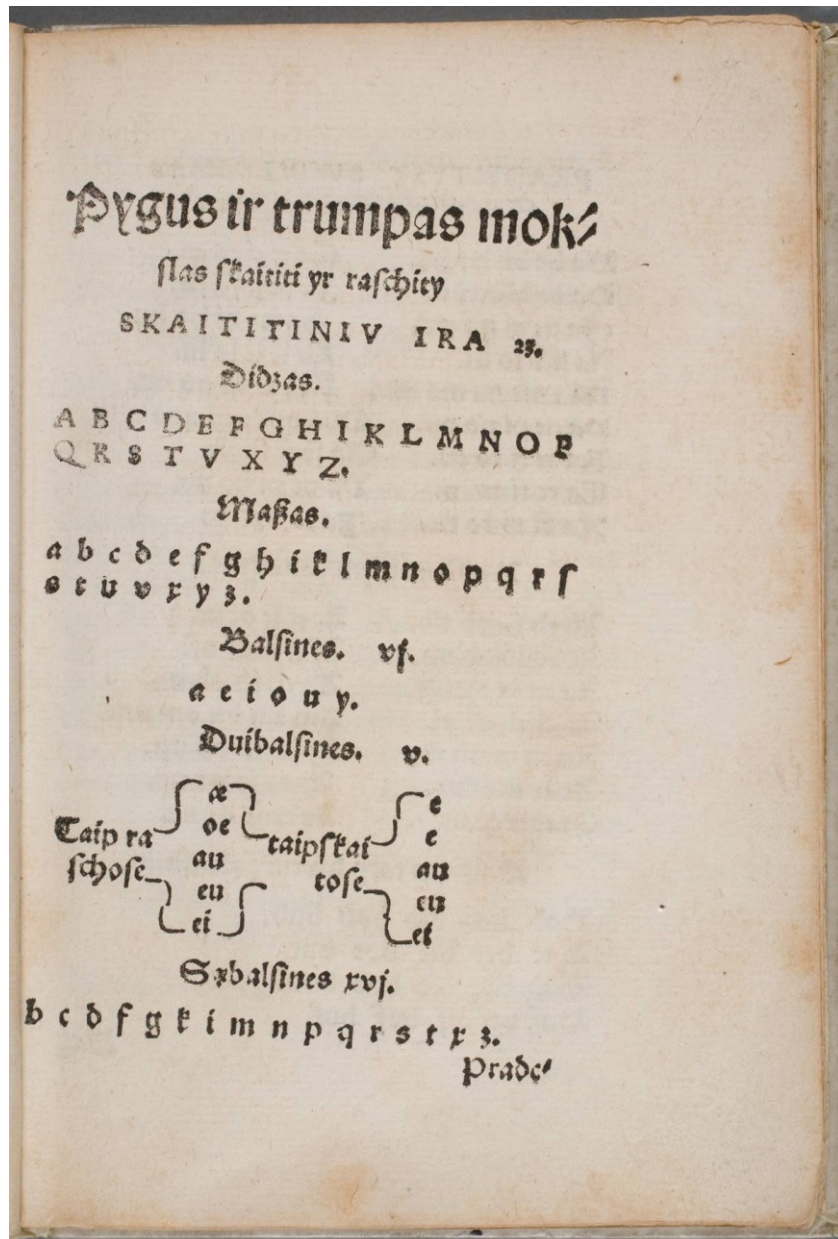
Bralei seferis imkiet manī lr štaletkiet/
Jr eatai štaikdamī permankiet.
Mašla schito tewai iusu eraškada wa tureti.
Ale to negaleia ne wenu budu gauti.
Regtey to narela sawa atimis/
Lai pyr ischgiršī sawa ausimis.
Jan nu ka tewai nakada neregleia/
Nu schieat wšs iusump atēia.
Veizdekiet lr dabakierese šmanes wofas
Schieat eit iusump šadis bogaus karalistas
Malanel ir šu dziaušmā es šadi prigimkiet
A iusu bukiusu scheimina makitiet.
Sunus dukteris iusu tur eatai makteey
Viša schyrdy tur eš dewa šady milety.
Jei bralei seferis tus šadzins nepapeltis
Dewa tewā lr sunu saw milu padaršit.
Jr pašlawinėi pa atimis dewa busit.
Višosū daitkosū palaimi tureste.
Schieu mašlu dewa tūtrai pašysye
Jr degaus karalistas p prišartyšys.
Kušca

Litevská předmluva: první báseň v litevštině „Knižky sami promlouvají na Litevce a Žemaity“

Akrostich (první písmena každého řádku), řádek 3 až 17:

MARTJNVS MASVJDJVS

První litevská KNIHA

Slabikář

Mažvydas je autorem prvních litevských gramatických termínů:

Skaitytinė – písmeno

Balsinė – samohláska

Dvibalsinė – dvouhláska

Svibalsinė – souhláska

První litevská KNIHA

CATECHISMVSA

PRASTY SZADBI DEL PRA

Stu žmanis a dšdziaus del sunelis
ir schėiminas bušniku
pradestyse.

Penkias ira Dalis makila

Krišszianis kurias kszinas krišszianis
smagos parvinnas yr kalcas esti
malieti bei permante.

Pirma Dalis.

Šakans/alba deschincis Dewa pršakims

Antra Dalis.

Dvilika štrapszišiu weras Krišszianis
kure wadinam Credo.

Trecia Dalis.

Malba Pana alba praschimas, kure wa
dinam, pateriu.

B

Bietwirts

Katechismus – uvedení
obsahu

První litevská KNIHA

Kietwirta Dalis.

Swetastis alba sacramentai basniczias
tatai esti, krikostas schwintastis, Kunas ir
kragis pana musu Jesu Christusa etc.

Penkta Dalis Catechisma

Pehta dalis ape istatima vredit, tatai esti,
ape gyvenima kasna smagaus kaip tur
gyventi sawa stany pagal Dewa walias

D

Irma Dalis.

Deschintis Dewa prysakimu.

i. Pirmas.

Ne tureki kyca Dewa preg manes.

ij. Antras.

Uegimti warda pana, Dewa tawa na
prasnai.

lij Tretzas

Katechismus – první část

Desatero

První litevská KNIHA

Katechismus – druhá část

Dvanáct bodů křesťanské víry

Exodus 20, Já jsem
Hospodin, tvůj Bůh,
Bůh žárlivě milující.
Stihám vlnu otců na
synech do třetího i
čtvrtého pokolení
těch, kteří mě
nenávidí, ale
prokazují
milosrdenství tisícům
pokolení těch, kteří
mě milují a má
přikázání
zachovávají.

ix. Dewintas

Ne gieiski hūkla arcima tawa

x. Deschintas

Ne gieiski materis ia, nei berwa, nei mer-
gas, nei iauozia, nei aschila, ir ne wena.
Daike turssai ia esti.

Xarsa Dewa grassimas

Jrmalanes šadegimas ape wisus prisaki-
mus. Ischwadu Knigasū. xx. Cap. Asch
essni Panas Diewas tawa, Macznas,
Kierschtauiests. Aclakasis piktenibes tie-
wu ant sunu ig erete ir Kierwirca eyle gimī-
nes schicu kure manes neapktent. Ir dar-
sis milaschirdigiste ant tokščanczia temus,
kure mane myl ir serkti prisakimus mana.

**II. Antra Dalis Kate-
chisimusa. D wilika straip**

szis weras krikščianiu, per apasch
calus schwentosius sugulditu.

i. Pirme

První litevská KNIHA

III. Trečia Dalis

Alba pānā, kure patis pānas Chri-
stusas palīta ir māte kāipo, gy turim pra-
schiti. S. Matheimpi. vj. cap. Schita esti.

Lewe musu kurts esti DANGUSU.

- I Schweskieše wardas tawa.
- II Ateik karalyste tawa.
- III Boki tawa walia kaip bagui tarp
ir semeie.
- IIII Dona musu wysjudieny dodi mumus
ny.
- V Ir atleid mumus musu kaltibes, kaip
mes atleidem musu kaltimos.
- VI Tiewed mas ingi pagundima.
- VII Bee gielbek mys nogi wysa plka.
Amen.

B iij iij. Diet:

Katechismus – třetí část

Otčenáš

První litevská KNIHA

III. Kieturta Dalis ape

swetastis alba sacramentos bazniczias.

Ape Suetasti Krikschta

schwentala.

Kriksstas ne esti tektai prastas wondo,
bet esti prisakimapi Dewa prerakintas is
su zadziu suglaustas, taipu taipu schwen-
tais Euangelyaie paraschite/ira. s. Mathe-
iupj. capagaliansiagi Salwagi.

E Idami makitier wisas smanes krikstis/
dame las Vardana Tiewa ir Su una-
nis ir Dwases schwentases.

S zadis Dewa, ir tadegimas schwentas
mimpis Markupi / capagaliansemi pas-
gulbime apraschitas esti tais zadis.

Kurssai tikies ir bus ap

krikstas bus ischganitas kursai
ne inggielities bus pakalincas.

Pasiekai alba naudos krikstaschwentala.

I Kriksstas schwentasis dara smaguy gre-
tu acleidima ir Dewas tewos tam
smagni per sawa sunu Jesu Christu
dost. Amesi schwentage.

Katechismus – čtvrtá část

O svatostech

První litevská KNIHA

Janas II.

Imkie dwase schwenege, kurlu tektat
atleiste grekus, schleit bus atleisti, Kuris
rektai notwerste, notwereti bus.

V. Penkta Dalis ape

Statutus vreau alba giventima.

Pirmas sigistatimes Biskupa bas iniczias.

S. P. I. Chlmo. itf.

Jei kurssai Biskupistes vreau gieldza tasak
giera darba gield. Keik tadrin idant Bisku-
pas buer ciskas jr nepatepea koma. Ver-
nas materis wiras, ne tingus, crejwas
ramas, prateliskas, gadnus makiel, ne
gireukle, ne zbradunus, ne naris biantaus.
zista, bet teissus, talims nog lakamstwas,
kurssai sawa hukl gieraŭ rbeda, kurssai
sonus eareti sawa maczele pasluschnus,
suwisakiu weslibijmu. A jei kurssai
eikra hukla rediet nemaik, kuris bada Bas-
niczie Diawa redis? Menawias leib pa-
sporecs ig apskatinima necesiniku ne igi-
puleu, Keik prektam ie m giera eareti liudie
ma nog prasch ilimur:ieib ne igipuleu yng
gieda r. iel sch. a. a. necesiniku.

Katechismus – pátá část

O povinnostech stavů:

Biskupové

Kněží

Věřící

Páni

Podřízení

Muži

Ženy

Rodiče

Děti

Sluhové, služky, chasa

Dospělí muži a mladí muži

Dospělé ženy a dívky

Vdovy

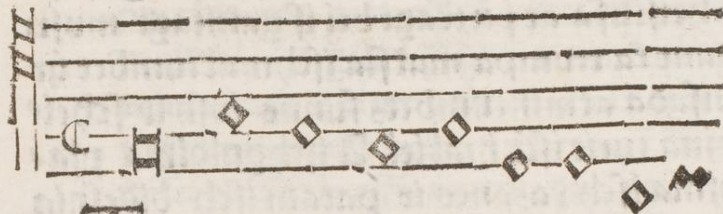
Všichni lidé

První litevská KNIHA

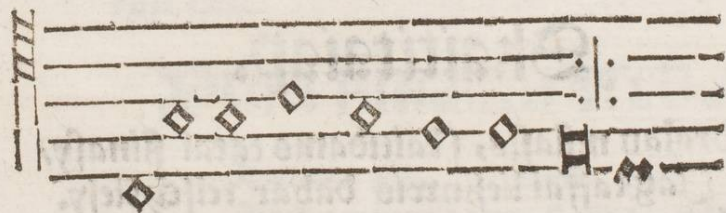
PRADESTYSE

giessines schwentas.

Diewa prisakimas kurtj gal giedate ant no
tas anas senases lekiskas O Anno pany
selacherna spokolenia etef. Bet del ber
nelis masulu su nota senoge paguldziau.

I. **T**as est Diewa prisakimas
Tu ret smagau wena Diewa

Breku musu pazinimas

Zpěvník

11 zpěvů

Poprvé v litevštině je zaznamenána
melodie.

První litevská KNIHA

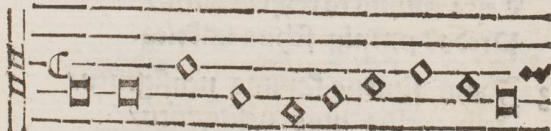
Jesus bila greschnij eikiet manesp/
Prileistiet susimilei mane sawesp/
Liekarians sweiktimo ne est reika/
Ba ia maikla sweiktiegi tur vs ioka.

Jei galeiei sawoy ischganiey
Kam bereiktu man vs tawo nomirtye/
Tas skals tawo neeur gielbeti/
Jei tu pats sau gali sweikata doei.

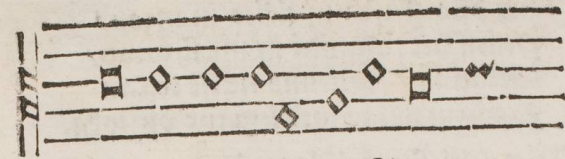
Jei tikiesi ta isch schirdes wisas/
Ir taip tikrai skielpsi sawa nastrais/
Tada iau gierai priestcaisei/
Ir tu penulstu dusche papenetei.

Vaiszans smagau netari apleisti/
Kaltas tu esi artima mileti/
Jei tawa gautu padegima/
Kaip tu pats gawai nog Dewa tewa.

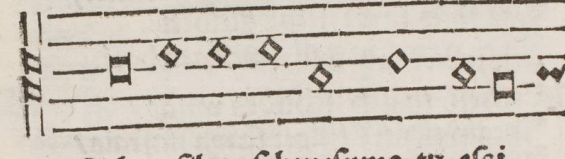
Christe qui lux es et dies.

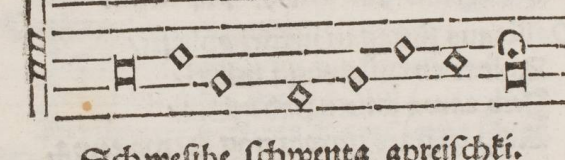
Christau Dena esti ir schwesibe/
Nactes

Nactes nodengij tamfibe/

Schwesibes schwesums tu esi

Schwesibe schwenta apreischki.

2 Prascham schwentasis musu weschpatie
Sangat mus schiea naktie/
Cesta mums tarwyp athilfis/
Predok pakala schas nakties.

3 Idant sunkus sapnas neufgrutu/
Jei welus mus nesugautu/
Ir kuns iem icib ne pryliptu/
Kaltus mus nepadaritu.

Zpěvník

Ukázka:
poslední zpěv z
Katechismu

První litevská KNIHA

Luteránský *Catechismus*,
1547, Královec

Kniha byla kolektivním dílem.

Kromě Mažvydase
spolupracovali
Stanislovas Rapolionis a
Abraomas Kulvietis.

Mažvydas vycházel z celé
řady starších katechismů
německých a polských (viz
povinnou sekundární četbu)

